

NĚMEČTÍ ŽIVOTOPISCI BOHUSLAVA HASIŠTEJNSKÉHO A JEJICH VZTAHY K ČECHÁM

MARTA VACULÍNOVÁ (Knihovna Národního muzea)

Jak naši němečtí sousedé objevovali Bohuslava Hasištejnského? Jeho dílo bylo německým badatelům a literátům vždy blízké, někdy snad bližší než Čechům, kteří se občas příliš striktně drželi jazykového hlediska a zapomínali, že i latinsky píšící Bohuslav právem patří do dějin české literatury. Dosud najdeme v učebnicích negativně znějící větu: byl velký humanista, psal však pouze latinsky. Sám Bohuslav měl mezi německými humanisty mnoho přátel a žáci hasištejnské školy, kteří mířili na univerzity v Lipsku a Wittenberku, nesli s sebou jeho odkaz. V 16. století tak nalézáme zmínky o něm nejen u Hájka, Lupáče či Paprockého, ale i v kronikách Míšeňska a saského Annaberku a u Caspara Bruschia, historika německých klášterů¹. Ponechme nyní stranou recepci Bohuslavova díla v české literatuře, o níž bylo již dosti napsáno, a věnujme se literatuře německé provenience.

V 16. století se v souvislosti s Mitisovým vydáním setkáváme se jménem Georga Fabricia, víme také, že jeho krajan Nicolaus Reusner využil Mitisovy edice Bohuslavových básní a četné z nich otiskl ve svých antologiích.² Na počátku 17. století zamýšlel vydat výbor Hasištejnského díla heidelberský profesor a diplomat Marquard Freher na podnět a s podporou významné osobnosti altdorfské akademie Georga Rehma, známého svými styky s Čechy. Vydání se však nakonec neuskutečnilo³. Dva němečtí vzdělanci Graefius a Succovius vydali poté nezávisle na sobě Bohuslavův traktát o lidské ubohosti (Succovius roku 1623 a Graefius roku 1667). Koncem 17. století lipský knihovník Joachim L. Feller (1628–1691) vydal Bohuslavovu báseň proti Turkům, pravděpodobně z Opuscul, která jsou v lipské univerzitní knihovně dodnes³. Drobný tisk, uveřejněný pod iniciálami

J.L.F. P.P.P. však zapadl a žádný z Fellerových učených následovníků jej necituje. Tento vzdělaný muž a aktivní příspěvatel časopisu Acta eruditorum sepsal pro lipskou knihovnu katalog rukopisů, bohužel ne tak podrobný, aby zachytil Bohuslavovu báseň Panně Marii⁴. Oblíbený pedagog a univerzitní historik Feller se dožil poměrně vysokého věku a zemřel nešťastnou náhodou pádem z okna.

Přejdeme nyní od editorů, kteří neměli ani tolik zájem o Bohuslavovu osobu jako o jeho téměř klasickou latinu, vhodnou pro školní četbu, k hlavním postavám našeho příspěvku – k německým životopiscům Bohuslava Hasištejnského v 18. století, a povězme si něco o nich a o jejich bádání. Oba byli evangeličtí teologové a spojoval je zájem o dějiny literatury, staré tisky a rukopisy. Jmenovali se Christoph August Heumann (Heumannus 1681–1763/4) a Johann Christoph Colerus (1691–1736).

O prvním z nich toho víme mnoho už proto, že se poměrně záhy dočkal vlastního životopisu z pera Georga Andrease Cassia⁵. Cassius se držel soudobých pravidel pro životopisný žánr a zanechal nám obsáhlé, faktograficky cenné a neobyčejně svěže napsané dílo: kdyby takto byl psal Tomáš Mitis životopis Hasištejnského, věděli bychom dnes o něm nesrovnatelně více. Vycházel z velké části z vlastních zápisků Heumannových, jenž si vedl deníky i velmi pečlivou osobní bibliografii. Tato až puntičkářská pečlivost se projevuje i v jeho vlastních dílech, v rejstřících autorů například u konkrétních jmen uvádí, zda je pouze cituje nebo kritizuje či chválí. V kapitole o Heumannově původu vyjmenovává Cassius bezpočet příbuzných z otcovy i matčiny strany⁶, ale není mezi nimi nikdo s jakýmkoliv vztahem k Čechám.

¹ C. Bruschius z Chebu sice většinu života strávil cestováním po německých zemích, hlásil se však k Čechám a k odkazu krajana Bohuslava Hasištejnského, jehož Ódu na Karlovy Vary vydal ještě před Mitisem.

² M. Vaculínová: The Incorrect Attribution of Aenea Silvio's Poem "De passione Christi" to Bohuslaus of Lobkowitz and Hassenstein and Some Notes on Datation of His Printed Works, in: LF vol. 128, 1–2, s. 35–46.

³ H. Kunstmann: Die Nürnberger Universität Altdorf und Böhmen, Köln – Graz 1963, s. 104–106. Podle Kunstmanna zamýšleli oba učenci vydat reedici či výbor z Hasištejnského díla Opuscula, spíše se však jednalo o chybnou interpretaci korespondence, kdy obecný výraz *opuscula* byl považován za sám název sbírky, pravděpodobně se jednalo spíše o Farrago prima nebo Farrago poematum.

³ Na rozdíl od samotného Fellerova díla, které se zachovalo v jediném exempláři v univerzitní knihovně v Halle.

⁴ Tu objevil až P.O. Kristeller, J.V. Šimák ve svém soupisu (Bohemica v Lipsku. Praha 1907) ji neuvádí.

⁵ Ausführliche Lebensbeschreibung des um die gelehrte Welt hochverdienten D. Christoph August Heumanns, gewesenenen ordentlichen Lehrers der Theologie, Philosophie, und Historie der Gelahrtheit (sic!) zu Göttingen aus Desselben im MSt. hinterlassenen und anderen zuverlässigen Nachrichten verfasst und zum Drucke befördert von Georg Andreas Cassius, I.V.D., Cassell, verlegt Johann Jacob Cramer 1768.

⁶ Z otcovy strany patřil mezi Heumannovy předky Caspar Aquila, přítel Luthera. Ten kdysi daroval Aquilovi stříbrnou pozlacenou lžici s biblickými citáty na čtyřhranném držáku a tato lžice se dědila v rodině Heumannů vždy po nejstarším synovi. Právě Heumann však daroval před smrtí v rozporu s pravidly lžici jednomu příteli, rodina si ji však vymohla zpět.

Ale zpět k faktům – Ch. A. Heumann se narodil v Allstetu v Durynsku, v devatenácti letech se zapsal na univerzitu v Jeně, na níž vystudoval teologii a obecné dějiny. V roce 1702 získal magisterský titul, 1703 přednášel filozofii, 1705 podnikl cestu do Holandska – častého cíle tehdejších absolventů z protestantské části Německa. V podrobných zápiscích z cesty do Holandska přes různá německá města si zaznamenával konkrétní rukopisy a staré tisky, které v různých knihovnách viděl (na prvním místě uvádí nejčastěji Schedelovu kroniku, celkově si všiml více děl historických), zaznamenává i rozhovory s jednotlivými knihovníky. Po návratu se stal inspektorem semináře v Eisenachu a nejdéle působil jako rektor školy v Göttingenu. Dne 3. května 1717 zde na královském a kurfiřtském gymnáziu pronesl nástupní řeč, která jej učinila předmětem našeho článku – řeč o životě a díle Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic⁷. Po dlouhém pedagogickém a vědeckém působení byl roku 1745 jmenován profesorem teologie, 1758 emeritus, zemřel roku 1763/4.⁸

Starším pramenem než životopis, ale neméně užitečným, je soupis Heumannovy knihovny⁹. Nesmíme věřit Cassiovi, když v kapitole „Von seiner Bibliothek und MSten“ říká, že Heumannova knihovna nebyla početná, protože používal více Menckenovu či Uffenbachovu a později univerzitní knihovnu. Ti mu každoročně posílali velké balíky knih, které pak vracel, k recenzování pro Acta eruditorum. Tištěný katalog nám však dokazuje, že Heumannova knihovna byla velice solidní. Byl vydán po Heumannově smrti dědici, kteří nemohli nebo nechtěli, jak píše opatrně Cassius, knihovnu zachovat jako celek a rozhodli se ji rozprodat. K tomu účelu dali vytisknout katalog a vystavili na dobu 8 dnů knihy k prohlédnutí. Do dalších osmi dnů pak měli kupci vybrané knihy zaplatit a odvézt, aby se uprázdnilly prostory ve zděděném domě. Knihy označené v katalogu písmenem R, byly buď vzácné nebo obsahovaly Heumannovy vpisky a poznámky.

Knihovna podle svého soupisu je obrazem Heumannova života a díla – největší část tvoří teologické spisy, další podstatnou část díla literárně historická a životopisy. Pře-

kvapivě malou část tvoří poezie i přesto, že Heumann vydal básnickou antologii, kde bychom Bohuslava marně hledali, všechny autory v ní zastoupené však v jeho knihovním soupisu najdeme¹⁰. Je známo, že nevěděl o žádném vydání Bohuslavovy poezie, měl však Mitisovu edici *Lucubrationes oratoriae* (v soupisu je označena písmenem R), z níž také čerpal pro svůj spisek¹¹. Na závěr jeden Heumannův zajímavý omyl: Autorství Jenského kodexu připisuje v rozporu s jinými autory¹² Bohuslavovi Hasištejnskému. Argumentuje tím, že pro Bohuslavovo autorství mluví jak v rukopise uvedené jméno (ve skutečnosti to byl ovšem Bohuslav z Čechtice, jak prokázalo pozdější bádání), tak doba vzniku a hlavně to, že Hasištejnský psal kriticky o církevních hodnostářích.¹³ Tato teorie Bohuslavova autorství byla zřejmě již v Heumannově době tak neudržitelná, že na ni později Colerus vůbec nereagoval.

K Heumannovu dílu o Bohuslavovi, zaznamenaném v katalogu jako „*De Bohuslao Hassensteinio. Göttingae 1717*“ přidává jeho životopisec tento (v díle psaném v němčině kupodivu latinský) komentář: *Hoc programma domino Colero, item Iacobo Burchardo et Bierlingio occasione dedit oberiores (sic!) de Hassensteinio scribendi commentarios: in quibus H. nonnullas eis tulit suppetias*.¹⁴ Řekněme si krátce něco o autorech, jimž podle Cassia Heumann poskytl prostor pro širší studie o Bohuslavovi. Friedrich Wilhelm Bierling (Bierlingius, 1676–1728) píše o Bohuslavovi ve svém díle *Commentatio de Pyrrhonismo historico*, vydaném v Lipsku v roce 1724.¹⁵ Vychází z Heumannova životopisu, který opravuje a doplňuje. Přináší informaci o Mitisově edici a některá další testimonia. U Jacoba Burckharda se jedná spíše o omyl životopisce – jeho zmínky o Hasištejnském jsou spíše sporé a Heumann sám mu vytýká, že ve svém spise *De linguae latinae in Germania fatis* Hasištejnského nezmiňuje, když píše o jeho přátelích Bernardu Adelmannovi a Johannu de Lupis. V soupisu humanitní literatury vycházejícím z fondů wolfenbüttelské knihovny, jejímž byl knihovníkem, uvádí Burckhard Bohuslavova díla v oddílech „*Poetae Germani*“ a „*Epistolographi Germani*“.¹⁶

⁷ Heumann, Christophorus Augustus: *Programma quo Bohuslai Hassensteinii nomen atque ingenium immeritae prorsus obscuritati...subducunt*. (Göttingen 1717).

⁸ Jedna kapitola Heumannova životopisu je věnována jeho životosprávě. Údajně dosáhl vysokého věku tím, že jedl a pil střídavě, z alkoholických nápojů požíval pouze slabé pivo. Neměl rád kávu, zato pil čaj a kouřil tabák. Přestože často celé dny strávil nad knihami a bádáním, dbal o to, aby seděl rovně a proto nebyl ani k stáru shrbený a udržoval si dobrou kondici.

⁹ *Bibliotheca Heumanniana iusto disposita ordine quae libros praecipue theologicos, historiae item ecclesiasticae, civilis, litterariae, ac antiquitatum scriptores, auctores veteres Graecos et Latinos, magnumque apparatus disputationum academicarum complectitur et publica auctionis lege in aedibus defuncti die XVIII. Iunii 1764 dividetur*. Göttingae apud Io. Henr. Schulzium.

¹⁰ *Anthologia latina, hoc est Epigrammata partim e priscis partim junioribus e poetis non tam collecta quam selecta et cum studiosae iuventuti tum quibusvis elegantiae cultoribus proposita a Christophoro Augusto Heumanno, Hanoverae, apud Nic. Foersterum, MDCCXXI*. V závěru antologie zařadil Heumann malý výbor z Reusnerovy Aenigmatografie, Hasištejnského básně tam však nepřejal.

¹¹ Jinak měl českých autorů poskrovnu, z básnických děl pouze Balbínovo *Examen melissaeum*. Pro Acta eruditorum recenzoval v roce 1711 Středovského dílo *Sacra Moraviae historia*, AE 1711, p. 199.

¹² Op. cit., s. B1a v poznámce. Z autorů s opačným míněním cituje pouze B. G. Struvia v *Observationes selectae ad rem litterariam spectantes IV. Hallae Magdeburgicae 1701, 179–182* a v *Historia et memorabilia bibliothecae lenensis* (tato studie je součástí sborníku *De bibliothecis Accessio altera collectioni Maderianae adiuncta a I.A.S.D. (Ioh. Andreas Schmidt), Helmstadii 1705*. V posledně jmenovaném díle ovšem o Hasištejnském v pasáži o Jenském kodexu (s. 287) není žádná zmínka.

¹³ Příloha 1.

¹⁴ Cassius s. 309.

¹⁵ *Friderici Guilielmi Bierlingii Commentatio de Pyrrhonismo historico*. Lipsiae Sumpt. Nicolai Foersteri et filii, bibliop. aul. Hanoverani MDCCXXIV. Plné znění uvádíme v příloze 2.

¹⁶ *Librorum ad humaniora studia...pertinentium...catalogus, Halae Magdeburg. 1748*. Na s. 105 je pod číslem 234 Mitisova edice listů *Nova epistolarum appendix, Pragae 1570*, na s. 142 pod č. 429 pak Farrago poematum z téhož roku. Obsáhlý soupis uvádí jinak relativně málo českých autorů. Z básníků je

Po krátkém exkurzu se vraťme k druhému z obou životopisců: Johann Colerus (1691–1776), byl rovněž evangelický teolog. Studoval na gymnáziu v Gothě, 1710 na univerzitě ve Wittenbergu, 1713 ve Výmaru získal magisterský titul, 1716 adjuncturu na filozofické fakultě, od roku 1724 učil na gymnáziu ve Výmaru. Měl bohatou vydavatelskou činnost: roku 1719 vydal *Acta litteraria academiae Wittenbergensis*, 1721 *Annalecta ad Struvii introductionem in rem litterariam*, dále vydával např. měsíčník *Auserlesene Theologische Bibliothek* a *Nové církevní dějiny*. Colerus byl ve styku s Heumannem, navazoval na jeho životopis Bohuslava a konzultoval s ním některé podrobnosti, jak vysvítá z korespondence, která se v úryvcích zachovala v Colerově díle.¹⁷ Heumann Colerův životopis přečetl a nezdržel se, aby jej nedoplnil a neopravil v některých detailech¹⁸. Colerovo životopisné dílo vyšlo ve Wittenberku v roce 1719 a 1721¹⁹. Obě vydání se liší pouze titulním listem a předmlouvou – spisek vyšel nejdříve pod jménem Colerova žáka Andrease Töpfera jako jeho disputace, podruhé ve stejné tiskárně v naprosto stejném znění pod vlastním jménem Colerovým. Je samozřejmé, že skutečným autorem byl Colerus, jak vyplývá ze znění spisu, u jeho žáka Andrease Töpfera se žádná další literární činnost neprokázala.

Colerovo pojednání bylo obsáhlejší a důkladnější než Heumannovo. Měl k dispozici všechny Mitisovy edice a bohatě jich využíval. To je hlavní rozdíl mezi oběma životopisnými pracemi. Shodná je naopak výstavba obou děl - nejdříve se autoři vypořádávají s dosavadní sekundární literaturou o Hasištejnském, kterou kriticky hodnotí, následně podají Bohuslavův životopis a rozbor díla, doplněný bohatě o citace. Pro současného badatele, jenž je obeznámen s Mitisovými edicemi, obsahově nepřinášejí mnoho nového. Zajímavé jsou bibliografické údaje, z nichž si lze udělat představu, jak se znalosti německých literárních historiků o Hasištejnském postupně rozšiřovaly.

Podobně jako se Heumann dopustil lapsu s Bohuslavovým domnělým autorstvím Jenského kodexu, zanechal nám i Colerus jednu „odvážnou hypotézu“: Mylně považoval žáka hasištejnské školy Ludera, jehož nadání Bohuslav podle humanistického zvyku do nebe vychválil v jednom epigramu²⁰, za Martina Luthera. Tuto svou hypotézu dokládá tvrzením, že nikdo jiný by si nezasloužil tak pochvalná slova.²¹

Co měli Heuman a Colerus ještě společného? Jako protestanti tradičně uznávali husitství (to známe již např. od Reusnera, který Husa a Jeronýma zařadil do své knihy o významných mužích), od tehdejších rekatolizovaných Čech je oddělovalo právě vyznání, i když je známo, že vzdělanci tyto konfesní meze občas překračovali. Bohuslav oba nepochybně zaujal svou kritikou církve, zvláště Colerus cituje Hasištejnského básnické útoky na papeže s obzvláštním potěšením. Hasištejnského objevili ovšem v prvé řadě jako bibliofilové a literární historici. Snažili se mu dát místo, které mu v dějinách literatury právem náleží – slovy Heumanna: *Hunc e diuturnis tenebris in lucem produxi* – a Colera: *Spero autem me tandem illustris quondam viri praestantissima scripta felici auspicio in lucem revocaturum esse*. Proto oba s takovou horlivostí vypočítávají literárně historická díla v nichž není (trestuhodně) uveden a díla v nichž má méně místa než si zaslouží.²² Měli shodný přístup, snažili se o získávání nových faktů a opravovali staré omyly. Výše zmíněný Bierling o této kritické metodě velmi pěkně píše ve spisu *De pyrrhonismo historico*, v němž vysvětlil principy kritické literární vědy. V úvodu výstižně říká, že pyrrhonismus je vlastně skepticismus, jakési univerzální pochybování vlastní kdysi Pyrrhonovým žákům.²³ Opakem pyrrhonismu je dogmatismus. Vše shrnuje elegantní větou: „*Nervi et artus sapientiae sunt, prudenter dubitare.*“

---

zastoupen v Praze Jijící Bartolomaeus Bilovius a Jan Campanus se sbírkou *Odae sacrae*, z historických děl o Čechách pak Bohuslav Balbín s *Epitome historica* (s. 251 III. d.), *Bellum hussiticum* Th. Zacha (Frankf. 1621), Boecklerovy popisy šlecht. rodů v Čechách (Fr. 1695) a s. 325–6 *Historia Bohemica* Eneáše Sylvia, *Bohemais Candida Pantaleona* (Argentinae 1587), Ioh. Dav. Koelera *Elogium Iohannis de Trocznowa, cognomento Zisskae* (Göttingen 1742), *De regni Bohemiae Antiquitate, Praeeminentia etc.*, (Solisb. 1689) a díla německých historiků 18. století (Hertius, Moser, Berger) o českém království a jeho vztahu k říši. Historická díla jsou členěna podle zemí, Čechy jsou obvykle v jednom odstavci se Slezskem a Lužicí a literatura o nich je minimální. Na s. 352 třetí části katalogu je uveden Aubert Miraeus (1573–1640) jako autor spisu *De rebus Bohemicis liber*, Lugduni 1621. Tento belgický církevní historik a jeho díla o Čechách a české válce je u nás, pokud vím, dosud neznám a zaslouží si jistě pozornost našich historiků.

¹⁷ Názorně to dokládá jedna pasáž dochovaná v *Ioannis Christophori Coleri Anthologia sive Epistolae varii argumenti ad illustrandam potissimum historiam ecclesiasticam et litterariam comparatae*. Lipsiae, ex officina Brauniana Anno MDCCXXV na s. 198–201 v oddílu *Observationes variae*. Pasáž o Hasištejnském uvádíme v příloze 3.

¹⁸ Na jeho vydání takto reaguje ve svém mnohokrát vydávaném díle *Conspectus rei publicae litterariae sive via ad Historiam litterariam iuventuti studiosae...aperta a Christophoro Augusto Heumanno, editio quinta locupletior, Hanoverae apud heredes Nicolai Foersteri et filii, MDCCXL*. Zejména díky tomuto mnohokrát vydávanému dílu je Heumann považován za zakladatele německé literární historie. Psal tam i o literatuře turecké, židovské a čínsko-indické. Na s. 135 ve výčtu významných autorů uvádí „Bogislaum Hassensteinium“ a v poznámce na téže straně píše: *Hunc e diuturnis tenebris in lucem produxi in primo, quod Gottingae edidi, Programmate. Halae id a. 1717 una cum additamento quodam recusum ansam praebuit Io. Christopho Colero, uberius exponendi vitam illius Hassensteinii. Ac prodiit haec Vita Witebergae a. 1719. Erravit tamen p. 41 vir doctissimus Ge. Fabricium referens inter amicos et familiares Hassensteinii. Mortuus enim hic prius erat, quam ille natus.*

¹⁹ Töpffer, M. Heinrich Andreas: *De vita summisque in rem litterariam meritis Bohuslai Hassensteini etc., Vitembergae, ex officina Gerdesiana 1719*. Colerus, Johannes Christophorus: *Commentatio historica de Bohuslai Hassensteini liberi baronis Lobcovici vita et summis in rem litterariam meritis, 1721, ex officina viduae Gerdesianae.*

²⁰ O Luderovi Martínek, J.: *Humanistická škola na Hasištejně (De schola litterarum in arce Hassensteinia)*, in: *AUC – HUCP, Tom. XXI. – Fasc. 2, 1981, s. 34–35.*

²¹ Příloha 4.

²² Dobrým příkladem je Koenigius a jeho bibliografické dílo *Georgii Matthiae Königii Bibliotheca vetus et nova, Altorfi, imp. Wölfge Maurutii et Haer, typ. Henr. Meyeri, Anno 1678, s. 381: HASSENSTEIN (Bohusl.) a Lobkowiz, tractavit de miseria vitae humanae. Ejus epistolae et carmina Pragae, Anno 1570. prodierunt cura Thomae Miti. Délkou hesla u Koenigia Bohuslav výrazně zaostává za Komenským a jako básník téměř neznámý Václav Morkovský ze Zástřizel má heslo srovnatelně dlouhé.*

²³ Pyrrhón z Élidy, starořecký filozof, bývá nazýván otcem skepticismu. Pyrrhonismus jako označení skeptického přístupu, jenž v extrémním výkladu zakazuje vlastní názor, je znám od 16. století.

To, že Heumann a Colerus některé omyly zachovali nebo vytvořili nové, bylo způsobeno nadměrným lpěním na vlastní teorii a přílišnou velkorysostí některých závěrů (Fabricius jako přítel Hasištejnského, ač se historicky nemohli sejít apod.) a konečně i nedostupností pramenů, zvláště české provenience. Na rozdíl od Fabricia a Reusnera se u nich zatím nepodařilo prokázat vazby na české vzdělance. V Čechách tehdy nebyla příznivá doba pro objektivní zpracování odkazu tak kontroverzní osobnosti, jakou Hasištejnský byl. Cenzura by nepovolila zmínky o jeho kritice církve a jeho protipapežské básně bývají v exemplářích Farragines z majetku jezuitských kolejí začerněny či poškrťány. Nelze ovšem tvrdit, že naši barokní historiografové Hasištejnského neznali a nevážili si ho - o opaku svědčí Balbínovy zmínky v Epitome i pochvalné distichon, které si do svého exempláře Farrago zapsal Tomáš Pešina z Čechorodu. Ti ovšem v době, kdy Heumann a Colerus psali Bohuslavovy životopisy, již nežili a neměli v té době rovnocenné nástupce.

Co říci závěrem? Hlavní zásluhou německých životopisců Bohuslava Hasištejnského v 18. století není to, že by snad vynesli na světlo nová fakta, ale to, že uchovali pro budoucnost povědomí o jeho životě a díle. V Čechách jim za to složil hold Ignác Cornova, autor po Mitisovi první v Čechách vydané biografie Hasištejnského, slovy: „*Indessen sind wir den Deutschen für ihren Eifer, den Nahmen Bohuslai Lobkowicz der Vergessenheit zu entreissen, Dank schuldig.*“²⁴

Přílohy k článku:

Příloha 1:

Caeterum an Antithesis Christi et Antichristi, quae Bohuslao tribuitur in codice quodam MS. Academiae Ienensis, teste Struvio in Obs. Hal. T. IV. cap. 10. §4, p. 179. Et in Hist. et Memorab. Bibliothecae Ienensis § XIII, ad nostrum Bohuslaum auctorem sit referenda, alii dispiciant. Certe non solum nomen et aetas, sed ea quoque, quae alibi contra clericorum vitia Hassensteinus protulit, huic suffragantur coniecturae.

Příloha 2 :

BOHUSLAUS HASSENSTEINIUS, vel, prout hoc nomen scriptum reperio, HASISTEYNIUS a LOBKOWITZ, (pozn. pod čarou: *Perdoctum programma de Hass nomine atque ingenio adiecit orationi de tribus scholae finibus HEUMANNUS. Quum vero p. 46 fateatur Vir insignis, nondum se oculis usurpasse carmina Hassensteinii, permittet pro ea, qua me complectitur, amicitia, ut nonnulla huc pertinentia observata addam... Vidi librum in bibliotheca venerabilis Polycarpi Lyseri, Avunculi mei, Antistitis tunc Wunstorpiensis, nunc Cellensis. Meminit quoque Hassensteinii, praeunte Trithemio, Conr. Gesnerus in bibl. p. 149 b. edit. Tigur. 1545 fol. Addo Dav. Chytraei*

testimonium, quod exstat p. 207 poem. in epist. ad Thomam Mitem 1569 20. Januar. data: " in primis vero grata nobis et iucunda fuit lectio etc. " Aegidius Periander in Germania, qui liber doctor. viror. elogia ex diversis poetis collecta continet p. 38. 39 haec habet: Carmina Maeonidum etc. Proderunt Gorlicii 1573. 8. Poetae germ. et exteri...singulis distichis descripti a Georg. Fausto id est, Fabricio Chemnicensi. Ibi pa. 2. haec offendas:

Bouslaus Hassensteinus Boemus Baro.

Iure Bouslaum celebrat Boemia vatem,

*Ille tamen studiis noster et ore fuit.*²⁵

De eodem Iacobus Wimpelingus.

Thracenses Orpheus: tu Bohuslae Bohemos

Eximis a foeda carmine barbaria.

Quanto librorum desiderio flagraverit Hassensteinus, exinde liquet, quod platonem 2000 ducatis emere non dubitaverit...

Iurium doctor, Orator et Poeta clarissimus, inter illustres et primos litterarum Maecenates et promotores numerandus, hoc epicedio, ingenioso, et ad iustas epigrammatis leges composito, ei (Alexander VI. pozn. autora) parentavit (Farr. poem p. 88):

«Cui tranquilla quies odio...si petat astra poli.»

Dabo quoque, occasione ita ferente, lectori quaedam e carmine heroico Hassensteinii ad Imperatorem et Christianos Reges de bello Turcis inferendo, (pozn. pod čarou: Est primum in farrag. poem. Habentur, quae attuli pag. 3. seq. Non tantum virum eleganter doctum, sed et veritatis studiosum, atque superstitionis hostem acerrimum fuisse Hassensteinium, satis ex his omnibus constare arbitror. Referendus est inter eruditos, qui famam ad posteritatem merentur, non habent: quae res consideratione ulteriori, exemplis illustrata, non indigna foret.)

ubi haec ad Pontificem, qui isto tempore Iulius II. erat, legitur adhortatio maxime notabilis: Humani generis dignissime rector ovilis...Usuram, tenebris mergique iubebit Averni. (verše 66–98 reagující kriticky na papeže Julia II.).

Příloha 3:

III. De nova opusculorum Hassensteinii editione quod iterum me, iterumque admones, vix opus est exhortatione vel tua, vel multorum aliorum. Scio, pridem expetitam illam curam esse publico voto in Novis Liter. Lips. Lat. A. 1719 p. 188. Sed necdum licuit mihi consilium dudum agitatam effectui dare. Spero autem me tandem illustris quondam viri praestantissima scripta felici auspicio in lucem revocaturum esse. Interea nolo te celare, quod non ita pridem observatum mihi est. Recordaris forte me in *Vita Hassensteinii* inter alia docuisse, nullam apud Baelium in Lexico extare Hassensteinii mentionem. Ita est profecto, idemque ante me professus est cl. Heumannus, si nempe de integro, quem vocant, articulo quaeratur, aut ipsum adeas Indicem. Nuper autem, cum alia quaererem in Lexico Baeliano, incidi forte in art.

²⁴ I. Cornova: op. cit. Na s. 383 cituje díla obou životopisců.

²⁵ Toto distichon si vepsal Tomáš Pešina z Čechorodu do svého exempláře Farragines, zachovaného v Strahovské knihovně premonstrátů. V textu ke katalogovému heslu tohoto exempláře jsme mylně uvedli, že se jedná o jeho vlastní báseň, její text je však nepochybně starší (přetiskl ji již Georg Fabricius v díle *Poetae germani et exteri...singulis distichis descripti, Gorlicii 1573*).

de *Aurogallo*. Atque hic quidem omnino mentionem vidi iniectam esse Hassensteinii, sed brevem, et fere cursoriam. Neque vero vel sic indigna est, quae hic repetatur. Docet nempe Baelius, Aurogallum affinitate quadam coniunctum fuisse cum Hassensteinio, atque plura huius incomparabilis quondam Maecenatis scripta habuisse, quae in lucem proferre potuerit. Laudat eam in rem potissimum Jani Cornari praefationem ad Parthenii librum de affectibus amatoriis, A. 1531. evulgatum, Cupidissimus eram huius loci inspicendi. Sed non extabat liber in bibliotheca nostra Principali. Quare cum eodem tempore scriberem ad Cel. Heumannum, rogavi, ut ob commune nostrum in Hassensteinium studium exquireret librum a Baelio excitatum. Satisfecit desiderio meo quantum potuit, vir optimus, et eruditissimus. En quid de re omni ad me scripserit:

Ex literis Cel. Heumanni.

„Testatum Tibi ut facerem Vir Celeberrime, meam amicis gratificandi voluntarem acceptis literis Tuis statim e Guelferbytana Bibliotheca arcessivi Parthenium, si forte in Dedicatione ei praemissa plura reperirem de nostro Hassensteinio. Verum fefellit me spes. Nam quicquid ibi deprehendi, iam exhibuerat in Dictionario suo v. *Aurogallus* Baelius. En quaeso titulum libri, septem plagulis et dimidia constantis, in forma octipertita excusi: *Parthenii Nicaeensis, de amatoriis affectibus liber, Iano Cornario Zuiccavienensi interprete. In officina Frobeniana A. 1531.* Errat igitur Baelius, nominans annum 1530. In huius opusculi Dedicatione nihil quicquam de Hassensteinio legitur, praeter haec verba, quibus ea concluditur: *Publices, nec diutius apud te latere sinas Aetium, medicum Graecum Naturalis historiae libros XIX. incerti auctoris, Callimachi hymnos, Orationes*

decem rhetorum Atheniensium, et alia quaedam optimorum Graeciae autorum opera ex media Graecia et Asia minori olim a nobilissimo ac eodem doctissimo Barone Bohuslao ab Hassensteyn in patriam tuam evecta, et tandem ad te cognationis et studiorum haereditario iure delata. Vale. Ex his verbis, opinor, liquet, Aurogallum cognatione fuisse coniunctum cum Hassensteinio, simulque inde colligo, Aurogallum illum equestri stirpe fuisse oriundum. De aliis Parthenii editionibus consulas licet Fabricii Bibl. Graec. lib. III. cap. 27. par. 9, p. 676 ubi tamen memoratur editio Parthenii in fol. vetus sine anni nota, quae itidem in bibliotheca Guelferbytana asservatur.

Přiloha 4:

Hactenus Heumannus. In eadem *Vita* mea *Hassensteinii* illud quoque omisi, quod de Luthero cecinit ille. De Luthero vero? inquis. Ita puto quidem. Lege verba Hassensteinii ex *Farragine poematum* p. 183.

Ad Luderum.

Periae salve splendor Ludere cohortis,
Qui simul es Phoebi, Palladiumque decus.

Neminem movebit, credo, quod *Luderus*, non *Lutherus* hic scribatur. Ipse enim vir beatissimus initio ita scribere consuevit. Nec temporis ratio valde repugnat, quo minus in Lutherum haec convenire credamus. Percelebris enim et Erfordiae iam, et primis statim muneris Academici Vitembergensis annis fuit, atque adeo prius, quam divino auspicio sacrorum susciperet emendationem. Postremo quis, quaeso te, alius foret ille *Luderus*, cui tanta tribui laus poterat?

Summary

German Biographers of Bohuslav of Lobkowitz and Hassenstein and their Attitude toward Bohemia

Marta Vaculínová

The significance of Bohuslav of Lobkowitz reached far beyond the borders of the Czech Kingdom, as can be seen from the interest of German scholars in his life and work. Although his writings were not published during his lifetime, he was known as a prominent Latin writer and as an owner of remarkable library. His fame survived him, so that soon after his death, German humanists (Reusner, Fabricius, later Graefius, Succovius and Feller) attempt to publish his opus.

During the recatholization of Bohemia, Bohuslav's writings were not published at home, because of their obvious criticism of the Church. Neither was much attention paid to his person. However, in protestant Germany, we find two biographies: Christoph August Heumann's *Programma quo Bohuslai Hassensteinii nomen atque ingenium immeritae prorsus obscuritati... subductum*, (Goettingen, 1717) and *Commentatio historica de Bohuslai Hassensteinii liberi baronis Lobcovici vita et summis in rem literariam meritis* (Wittenberg, 1721) by Johann Christoph Colerus.

We tried to discern the attitude toward the Czech Kingdom and Country from the extant sources, published correspondence and biographies. Results of that effort were not satisfactory. Both authors try mainly to fill in blank spots in the literary history of their day. A printed catalog of Heumann's library, containing some bohemica, was a valuable source of information.

Although neither of the biographies revealed new information, (both used sources of which we have been aware), they helped to preserve Bohuslav Lobkowitz' memory both in Germany and in Bohemia and inspired his later biographers. Among those, the most important was Ignatius Cornova who adequately recognized the merits of his German predecessors.

Translated by Z. F. Daneš